

ARTE PLASTICE, DECORATIVE ȘI DESIGN FINE, DECORATIVE ARTS AND DESIGN

REPREZENTĂRI ETNOFOLCLORICE ÎN PICTURA MOLDOVENEASCĂ A ANILOR 1970

ETHNOFOLKLORE REPRESENTATIONS IN MOLDOVAN PAINTING OF THE 1970S

VICTORIA ROCACIUC¹,

doctor habilitat în arte, conferențiar cercetător,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice,
Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-5682-256X>

CZU 75.046(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.2.13>

Articolul demonstrează că, în decursul anilor 1970, pictura moldovenească s-a concentrat asupra vieții și tradițiilor populare, exprimându-le profund. Artiștii plastici au redat pe pânză frumusețea și autenticitatea peisajelor rurale, evidențiind legătura strânsă a oamenilor cu natura. Portretele și scenele de viață cotidiană au adus în prim-plan chipuri autentice și momente trăite de oamenii obișnuiți. Realismul și elementele decorative s-au împletit armonios în creațiile lor. Dansurile și tradițiile populare au fost reprezentate variat, transmițând energia evenimentelor tradiționale. Motivele folclorice și simbolurile au subliniat identitatea culturală și istorică a Moldovei. Mitologia și legenda au fost surse de inspirație, aducând în prim-plan viziunile metaforice ale artiștilor. Elementele ornamentale și principiile tehnice specifice picturii murale basarabene au subliniat importanța credinței și a folclorului. În ansamblu, aceste teme și motive au contribuit la conturarea unei imagini autentice a culturii moldovenești în pictura anilor 1970.

Cuvinte-cheie: temă, motiv, pictură, peisaj, portret, compoziție, simbol, cultură

The article demonstrates that during the 1970s, Moldovan painting focused deeply on rural life and folk traditions, expressing them profoundly. Plastic artists depicted the beauty and authenticity of rural landscapes on canvas, highlighting the close connection between people and nature. Portraits and everyday life scenes brought to the forefront authentic faces and moments experienced by ordinary people. Realism and decorative elements harmoniously intertwined in their creations. Dances and folk traditions were represented in various forms, conveying the energy of traditional events. Folk motifs and symbols underscored Moldova's cultural and historical identity. Mythology and the legend served as sources of inspiration, bringing forth the metaphorical visions of the artists. Ornamental elements and specific technical principles of Moldovan mural painting emphasized the importance of faith and folklore. Overall, these themes and motifs contributed to shaping an authentic image of Moldovan culture in the painting of the 1970s.

Keywords: theme, motif, painting, landscape, portrait, composition, symbol, culture

Introducere

În pictura moldovenească din anii 1960 și 1970 au apărut orientări artistice noi, distincte față de cele din anii 1940-1950. Aceste schimbări includ o lărgire a paletei creatoare și o dorință de a explora realități complexe, eliberându-se de clișeele estetice [1]. Apar stiluri emergente: auster și decorativ

¹ E-mail: victoriarocaciucamtap@gmail.com

(decorativism). Primul a apărut la intersecția anilor 1950-1960, caracterizat prin deformarea brutală a realității și dramatism. Critica a subliniat limitările acestuia, cum ar fi schematismul și artificialitatea. Decorativismul a fost promovat ca alternativă, abordat mai ales în anii 1970, integrând influențe din stiluri diverse, inclusiv impresionismul și artele aplicate, și reflectând o tendință spre stilizare și revalorificare a tradițiilor naționale. Expozițiile de artă plastică reflectau direcțiile și evoluția artistică ale vremii.

Procese expoziționale din RSS Moldovenească în anii 1970

În acea perioadă, în Moldova sovietică au avut loc multiple evenimente importante, printre cele mai relevante se enumeră expoziția URSS – *Patria noastră!* din 1972, în rezultatul căreia s-a evidențiat fuziunea stilurilor, cu critici subliniind instabilitatea stilului decorativ și o serie de expoziții personale și comune, cum ar fi *Cultura fizică și sportul în arta plastică* din 1971, care au promovat tineri artiști și teme contemporane.

Expozițiile personale ale lui Alexei Vasilev, Vladislav Obuh și Vilhelmina Zazerskaia au avut o semnificație deosebită, fiind cu caracter tematic și punând accent pe tematica istorico-revoluționară. Eleonora Romanescu și Mihai Grecu și-au prezentat și ei operele în cadrul unor expoziții personale, contribuind la dezvoltarea genurilor de artă plastică: peisaj (Eleonora Romanescu) și compoziție (Mihai Grecu), ale căror lucrări se află în colecțiile Galeriei Tretyakov și ale Ministerului Culturii din Federația Rusă. Expozițiile personale deveneau frecvent ambulante, înregistrând capitole aparte în istoria artelor din republică.

Expozițiile cu participarea artiștilor din republicile unionale, organizate în Sala Centrală de Expoziții din Moscova (1971-1973) și cu ocazia aniversării a 50-a de la înființarea URSS, urmăreau stimularea potențialului creator și apropierea ideologică a diferitelor culturi naționale. Acestea se desfășurau nu doar la Moscova, ci și în capitalele republicilor unionale și alte orașe din URSS, incluzând genuri precum peisaj, portret și natură statică.

Expozițiile tematice cu specific cotidian, precum cea din mai-iunie 1971 de la Chișinău, intitulată *Cultura fizică și sportul în arta plastică*, au fost importante pentru viața culturală a republicii, reunind peste 150 de lucrări ale 102 autori. Criticii au remarcat lucrările *Portretul L. Rebova* de Demian Iancu, *Copiii și sportul* de Valentina Rusu-Ciobanu, *Zborul* de Vilhelmina Zazerskaia, *Turiștii* de Eleonora Romanescu și *Zăpada mult așteptată* de Sergiu Cuciuc.

Expoziția din august-septembrie 1974, dedicată aniversării a 30-a de la eliberarea Moldovei Sovietice, a reflectat tematica oficială în lucrările artiștilor, incluzând tablourile *Ziua eliberării* de Mihail Burea și *Întâmpinarea eliberatorilor* de Filimon Hămuraru, alături de alte compoziții redată în diverse publicații sovietice moldovenești.

Documentele de arhivă ale Secției de Cultură a CC al PC al RSSM din perioada 1976-1980 menționează activitățile UAP (citate în monografia *Artele plastice din Republica Moldova în contextul sociocultural al anilor 1940-2000*, semnată de autorul acestui text în 2011), precum: crearea operelor ideatice cu tema satului, organizarea expozițiilor ambulante și contribuția la dezvoltarea artei de amatori. De asemenea, se menționează șefia de ordin special asupra anumitor raioane și deplasarea brigăzilor de artiști pentru munca de creație în perioada de recoltare, precum și transmiterea în dar a operelor de artă plastică.

Arta din această perioadă a fost marcată de o căutare de noi mijloace de expresie, explorând tradițiile naționale și influențele externe. Stilurile coexistente, cum ar fi austeritatea și decorativismul, au contribuit la evoluția artei plastice moldovenești, reflectând complexitatea culturală a vremii.

Analiza procesului expozițional a permis crearea unei clasificări a temelor și motivelor etnice abordate de artiștii autohtoni.

Clasificarea temelor și motivelor în reprezentări etnofolclorice în pictura moldovenească a anilor 1970

Temele și motivele etnofolclorice ocupă un loc central în pictura moldovenească a anilor 1970. În această perioadă artiștii moldoveni au explorat profund identitatea culturală și tradițiile naționale,

reflectându-le în lucrările lor. Clasificarea acestor teme și motive este esențială pentru a înțelege complexitatea și diversitatea expresiei artistice din acea epocă.

Teme principale:

- *Viața rurală.* Multe picturi din această perioadă redau scene din viața de zi cu zi a satului moldovenesc, ilustrând activități agricole, obiceiuri și tradiții locale.
- *Obiceiuri și tradiții.* Sărbătorile și ritualurile populare, cum ar fi nunțile, sărbătorile de iarnă și recoltele, sunt frecvent reprezentate, subliniind legătura profundă a oamenilor cu pământul și ciclul natural.
- *Portrete și tipologii.* Artiștii au realizat numeroase portrete, capturând chipuri și expresii ale oamenilor din diferite regiuni ale Moldovei, fiecare cu trăsături și costume specifice.

Motive caracteristice:

- *Simboluri naturale.* Elemente precum soarele, luna, stelele, diverse plante și animale sunt adesea integrate în compoziții pentru a sublinia legătura cu natura și cosmosul.
- *Motive geometrice și florale.* Inspirat din arta populară și meșteșuguri tradiționale, aceste motive apar frecvent în fundalurile și detaliile picturilor, adăugând profunzime și ritm vizual.
- *Obiecte tradiționale.* Vase, țesături și alte obiecte de artizanat sunt reprezentate compoziții pentru a evidenția bogăția culturală și estetică a patrimoniului moldovenesc.

Această clasificare poate fi extinsă și analizată în continuare mai detaliat. Ea reflectă efortul pictorilor moldoveni de a păstra și promova identitatea națională într-o perioadă de transformări sociale și culturale.

Autori și opere semnificative care reflectă tendințele stilistice și mijloacele artistice în tratarea motivelor etnofolclorice în pictura moldovenească din anii 1970

În patrimoniul pictural moldovenesc din perioada anilor 1970 temele și motivele etnofolclorice au fost prezente într-o varietate de lucrări artistice. Acestea au reflectat adesea tradițiile, obiceiurile și viața cotidiană a poporului moldovenesc, având o puternică încărcătură culturală și identitară. Temele și motivele tradiționale abordate în pictura moldovenească din acea perioadă mai includ:

– **Peisajele rurale și natura.** Multe lucrări au ilustrat peisaje rurale specifice regiunii, inclusiv sate, câmpii, dealuri și munți (Eleonora Romanescu: *Fabrica de vinuri „Moldova înfloritoare”*, 1974; Peisaj. *Leușeni*, 1972; *Meleag moldav*, 1972; Nichita Bahcevan: *Vară*, 1971; Vilhelmina Zazerskaia: *Livezi în floare*, 1979-1980). Aceste peisaje au fost adesea populate cu figuri umane care își desfășurau activitățile tradiționale, precum producerea vinului, agricultura sau pescuitul (Igor Vieru: *Schimbul de noapte*, 1971; *Recolta*, 1972; Demian Iancu: *De la muncă*, 1972).

– **Portrete și scene de viață.** Artiștii au portretizat adesea oameni din mediul rural, inclusiv țărani, meșteșugari sau femei îmbrăcate în costume tradiționale sau personalități notorii (Ada Zevin: *Găgăuză*, 1972; Mihai Grecu: *Dimitrie Cantemir*, 1973; *Mihai Eminescu în bojdeuca lui Ion Creangă*, 1976). Scenele de viață cotidiană, cum ar fi nunți, botezuri sau sărbători populare, au fost, de asemenea, subiecte frecvente (Ion Stepanov: *Pentru fericirea tinerilor căsătoriți*, 1978; Eleonora Romanescu: *Pregătire de nuntă*, 1979; Filimon Hămuraru: *Sărbătoare*, 1973; Dimitrie Peicev: *Zi de naștere*, 1977; Sergiu Galben: *În zi de duminică*, 1978-1979).

– **Dansuri și tradiții populare.** Lucrările de artă au ilustrat deseori dansuri populare tradiționale, precum hora sau călușul, în care personajele erau reprezentate în mișcare și expresie. De asemenea, tradițiile populare, cum ar fi obiceiurile de Crăciun sau de Paști, au fost subiecte importante (Elena Bontea: *Malanca*, 1973; Igor Vieru: *Mărțișor*, 1975).

– **Simboluri și motive folclorice.** Elemente precum motivele ornamentale tradiționale, costumele populare sau simbolurile specifice culturii moldovenești au fost adesea integrate în lucrările de artă pentru a sublinia identitatea etnică și culturală a regiunii (Mihai Grecu: *Casa mare*, 1976; *Geneza. Flori de mucegai*, 1978; *Moara veche*, 1975; Ada Zevin: *Amintire. Crimeea*, 1978; Valentina Bahcevan:

Copii, 1980; Igor Vieru: *Vânturi basarabene*, 1979; Sergiu Cuciuc: *Consătenii*, 1978).

– **Mitologie și legendă.** Unele picturi au fost inspirate de mitologia și legende locale, prezentând personaje mitice sau evenimente tradiționale transmise de-a lungul generațiilor (Igor Vieru: *Griji de primăvară*, 1975; *Barbu Lăutaru*, 1970).

– **Religie și tradiții spirituale.** Dat fiind contextul religios predominant al regiunii, unele lucrări au abordat subiecte legate de credință, sfinți sau tradiții religioase specifice sau cel puțin au fost inspirate din acestea (Mihai Greco: *Descoperirile Orheiului Vechi*, 1977; Ion Stepanov: *Fertilitate. Recoltă*, 1980).

– **Obiecte tradiționale reprezentate prin tablouri cu naturi statice** sunt prezente în creația lui Mihai Greco (*Masa de pomenire*, 1976), Ludmila Țonceva (*Natură statică cu scăunel*, 1979) etc.

Aceste teme și motive au fost adesea abordate într-un mod expresiv, colorat și plin de vitalitate, reflectând conexiunea profundă a artiștilor cu cultura și tradițiile populare moldovenești, deci aproape de stilul decorativ. Mihail Greco a fost unul dintre cei mai importanți pictori din Moldova din perioada sovietică, celebru pentru peisajele sale rurale. Greco a abordat principiile compoziționale decorative (*Cina în câmp*, 1970-1971), colajul și obiectele ready-made în pictură (*Poarta strămoșilor*, 1977), influențând creația multor artiști mai tineri. Lucrările sale surprind viața rurală și natura specifică regiunii.

De asemenea, unul dintre cei mai renumiți pictori din Moldova din perioada sovietică a fost și Igor Vieru, cunoscut pentru lucrările sale pline de expresivitate și forță artistică. Igor Vieru a pictat o varietate de subiecte, de la peisaje și portrete până la compoziții abstracte, folosind culori vibrante și o abordare expresivă. Operele sale se relevă prin laconism impresionant în tratarea compozițională și joc armonios al luminilor și culorilor.

În aceeași ordine de idei, putem vorbi și despre Eleonora Romanescu, artistă plastică specializată în pictura peisajelor și ale naturii [2]. Lucrările sale, caracterizate prin culori vibrante și compoziții armonioase, au captivat atenția publicului și au contribuit la dezvoltarea artei vizuale în Moldova. Debutul său ca pictor format a avut loc în 1960, cu tabloul *Șezătoare*, urmat de o serie de lucrări remarcabile, inclusiv ciclul *Meleag natal*, pentru care a primit Premiul de Stat în 1976. *Răsărit de soare peste câmp* este o pictură care evidențiază frumusețea și lumina dimineții în peisajul rural moldovenesc; *Portretul unei bătrâne* redă un chip plin de sensibilitate, care transmite emoții și experiență de viață; *Nuntă* (1970) și *La prășit* (1970) reprezintă compoziții multifigurative încadrate în peisaj rural.

Aici ar fi binevenit să menționăm și lucrările semnate de Elena Bontea – *Sărbătoarea primei recolte*, *Decretul despre pământ* (1970) *Balada Miorița* (1977), în care se observă trăsăturile stilului decorativ sau ale decorativismului. Un alt nume de referință în peisagistica și portretistica moldovenească este Valentina Rusu-Ciobanu, care a reușit să surprindă în lucrările sale frumusețea și diversitatea peisajelor moldovenești, precum și expresivitatea portretelor – *Dimineața*, *Pământ și oameni* (1975), în care se observă unele trăsături specifice artei renaștentiste și stilului pop-art ș.a.

Cunoscut pentru abordarea expresivă și stilul său distinctiv, Glebus Sainciuc a fost unul dintre cei mai influenți pictori ai perioadei sovietice. Portretele și compozițiile sale, caracterizate prin tehnici îndrăznețe și subiecte variate, au avut un impact semnificativ asupra scenei artistice din Moldova. De asemenea, Ada Zevin, artistă cu o sensibilitate aparte pentru transpunerea în pânză a peisajelor din natură, a reușit să redea în lucrările sale frumusețea și misterul peisajelor moldovenești, capturând lumina și atmosfera specifică a regiunii. Tot aici putem aminti și de pictorul talentat Mihail Statnii, renumit pentru abordarea originală și expresivă în lucrările sale a obiceiurilor și tradițiilor populare din Moldova, precum și a aspectelor din viața urbană [3 p. 159]. Un alt nume important în peisagistica și portretistica moldovenească este Filimon Hămuraru, care a creat lucrări valoroase prin realismul și forța lor expresivă, ilustrând viața și tradițiile poporului moldovenesc [4 p. 193].

Acești artiști au contribuit semnificativ la dezvoltarea artei plastice în Moldova sovietică și au lăsat o amprentă durabilă în istoria culturală a regiunii. Aceste exemple de opere evidențiază diversitatea

tematică și stilistică a artiștilor moldoveni din perioada sovietică și subliniază contribuția lor semnificativă la dezvoltarea patrimoniului cultural al Moldovei.

Printre artiștii plastici care au expus lucrări în această perioadă au fost și Olga Orlova, Petru Jireghea, Boris Colomeeț, Anatoli Kolceak, Vitali Tiseev ș.a. De notat că în lucrările unor autori deja s-au evidențiat anumite tendințe caracteristice pentru arta perioadei de studiu. La Petru Jireghea criticii au menționat anumite tendințe ale primitivismului și constructivismului, care vor trece și în alte trăsături ale stilurilor emergente. În domeniul portretisticii s-a pus accentul pe *Portretul lui A.P. Krasilov, Eroul al Uniunii Sovietice* de Gheorghii Jankov și *Portretul scriitorului P. P. Verșigora* de Constantin Kitaika, tematic și stilistic comparabile sau opuse celor semnate de Eleonora Romanescu, Olga Orlova, Igor Vieru etc.

Artiștii moldoveni au simplificat și abstractizat formele, folosind culori vii inspirate din țeșături tradiționale. Motivele au fost integrate în forme geometrice clare, evidențind o stilizare decorativă distinctă. Symbolismul etnic și alegoria au fost esențiale, încorporând simboluri din folclorul moldovenesc. Straturile de vopsea imitau textura țeșăturilor tradiționale, adăugând o dimensiune tactilă. Artiștii au reinterpretat motivele tradiționale într-o manieră modernistă, folosind culori vibrante și contrastante pentru a revitaliza motivele folclorice într-o estetică modernă.

Concluzii

Temele și motivele etnofolclorice rămân o mărturie vie a bogăției tradițiilor și a creativității artistice din Moldova anilor 1970. În mai multe lucrări specifice stilului auster, accentul se pune pe patos, o emoție profundă și gravă care conferă operelor o intensitate aparte. La baza concepției decorative se afla tendința de stilizare a limbajului plastic, deja statornicit în arta sovietică a vremii. Aceasta nu tindea spre clasicism, ci spre ceva arhaic, o reinterpretare a vechilor forme de expresie artistică. Sursele de inspirație pentru artiștii plastici ai acestei orientări erau variate și se manifestau într-un diapazon larg, de la icoana medievală și arta protorenascentistă, până la covorul național. Aceste influențe arhaice erau valorizate pentru a crea un limbaj artistic nou, dar profund ancorat în tradiții. Remarcăm că aceste tendințe persistă și în prezent, devenind un fenomen firesc ca autorii să recurgă la tradițiile din trecut pentru a-și exprima ideile contemporane. Artiștii au folosit motivele populare nu doar pentru decorativism, ci și pentru a reflecta asupra identității naționale și culturale într-un context politic marcat de influența sovietică, păstrând și reafirmând identitatea națională prin artă. Exemple notabile de opere care includ aceste principii sunt semnate de Mihai Grecu, Ada Zevin, Igor Vieru, Eleonora Romanescu, Valentina Rusu-Ciobanu, Elena Bontea, Sergiu Cuciuc, Dimitrie Peicev, Mihail Statnii și alții. Aceștia au adus o contribuție unică la evoluția picturii moldovenești, creând lucrări moderne și profund înrădăcinate în tradițiile locale. Prin intermediul acestor opere ei au reușit să îmbine tradiția cu modernitatea, integrând elementele tradiționale în contextul politic și social al artei epocii sovietice. Trăsăturile stilistice remarcate reflectă intenția artiștilor de a crea o sinteză între trecut și prezent. În acest fel, pictorii au păstrat și reafirmat identitatea națională în fața influențelor externe. Prin aceste interpretări stilistice artiștii moldoveni au creat un limbaj artistic unic, care combină sensibilitățile tradiționale cu provocările și realitățile moderne, consolidând astfel un patrimoniu cultural de o valoare inestimabilă.

Referințe bibliografice

1. TOMA, L. *Procesul artistic în Republica Moldova (1940–2000): Pictură. Sculptură. Grafică*. Chișinău: Muzeul Național de Artă al Moldovei, 2018. ISBN 978-9975-129-50-3.
2. MUNTENU, A. *Estetica peisajului în artele plastice din Moldova*. Chișinău: Lexon-Prim, 2021. ISBN 978-9975-909-81-5.
3. STAVILĂ, T. Mihail Statnii: prin tradiții spre arta universală. In: *Akademios*. 2022, nr. 4 (67), pp. 157–161. ISSN 1857-0461.
4. PLATON, L. *Imagina figurativă în pictura națională (1945–1991)*. Chișinău: [s. n.], 2023. ISBN 978-9975-47-245-6.